

1. *Ищенко Н. А.* Факторний аналіз формування прибутку підприємства. Наукові праці КНТУ. Сер. Економічні науки. 2010. Вип. 17. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf; 2. *Мошенський С. З.* Економічний аналіз : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир : Рута, 2007. 704 с.; 3. *Прийма С.С., Міщук Н.В.* Методологія дослідження соціально-економічних процесів: історичний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. Випуск 36. С. 130-134; 4. *Росохата А.С., Ілляшенко Н.С.* Застосування методів пізнання соціально-економічних явищ у процесі прогнозування діяльності промислового підприємства URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/324245271.pdf>; 5. *Шевчук, В. Р., Бордун, О. Ю., & Бабенко, В. В.* Застосування факторного аналізу для дослідження збалансованого розвитку туристичної дестинації (на прикладі України). 2021. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/4_70_2020/19.pdf; 6. *Янковий О. Г., Мельник Н. В., Янковий В. О.* Оцінка синергетичного ефекту виробничо-фінансових систем на основі детермінованих моделей. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Науковий журнал. 2014. № 1 (72). С. 189-199.

1. *Ishchenko N. A.* Factor analysis of enterprise profit formation. Scientific works of KNTU. Ser. Economic sciences. 2010. Issue 17. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf; 2. *Moshensky S. Z.* Economic analysis: a textbook / edited by F. F. Butynets. 2nd ed., add. and processing. Zhytomyr: Ruta, 2007. 704 p.; 3. *Priyma S.S., Mishchuk N.V.* Methodology for the study of socio-economic processes: historical aspect. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. 2021. Issue 36. P. 130-134; 4. *Rosohata A.S., Ilyashenko N.S.* Application of methods of knowledge of socio-economic phenomena in the process of forecasting the activity of an industrial enterprise. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324245271.pdf>; 5. *Shevchuk, V. R., Bordun, O. Yu., & Babenko, V. V.* (2021). Application of factor analysis for the study of balanced development of a tourist destination (on the example of Ukraine). URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/4_70_2020/19.pdf; 6. *Yankovy O. G., Melnyk N. V., Yankovy V. O.* Evaluation of the synergistic effect of production and financial systems based on deterministic models. Foreign trade: economy, finance, law: Scientific journal. 2014. No. 1 (72). P. 189-199.

УДК: 330.341.1

DOI: 10.36919/2312-7812.2.2023.31

*Я.О. Колодінська,
Г.І. Великоіваненко*

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто роль інноваційного підприємництва в умовах розвитку цифрової економіки та сучасних викликів в Україні. Проведено аналіз тенденцій в інноваційному підприємстві в реаліях військового часу. Визначено, що більшість інновацій у бізнесі, з огляду на існуючі проблеми, спрямовані на розробку стартапів, впровадження ІТ продуктів та цифрових послуг, що є вагомим рушієм подальшого розвитку цифрової економіки та сприяє покращенню рівня якості та безпеки життя. Відзначено, що інноваційні бізнес ідеї та стартапи змінюють традиційні підходи до ведення бізнесу, розширюють можливості залучення клієнтів та створюють нові

ринки. У статті визначено роль інноваційного підприємництва в системі цифрової економіки. Досліджено основні проблеми розвитку інноваційного підприємництва як складової цифрової економіки та запропоновано можливі шляхи їх вирішення. Наведено приклади успішного інноваційного підприємництва та стартапів в умовах військового часу, які спрямовані на вирішення нагальних потреб людства, рятують життя людей під час війни в Україні, швидко впроваджуються, реалізуються та масштабуються. Зазначено, що підтримка інноваційних бізнес ідей державою, бізнес структурами, інвестиційними фондами є важливою передумовою відновлення сучасної економіки, виходу з кризи та подальшого її сталого розвитку. Авторами зроблено огляд сучасних тенденцій розвитку інноваційного бізнесу в Україні та запропоновано рекомендації щодо покращення та можливого вирішення існуючих проблем. Відзначено, що стартапи акумулюють найактуальніші технологічні та соціальні тренди, а інноваційне підприємництво в цілому змінює підходи до бізнесу, створює нові можливості залучення клієнтів та змушує великі компанії переглянути свої підходи до конкуренції і надання послуг своїм користувачам.

The article examines the role of innovative entrepreneurship in the context of the development of the digital economy and modern challenges in Ukraine. The analysis of trends in innovative entrepreneurship in the realities of wartime was carried out. It was determined that most of the innovations in business, given the existing problems, are aimed at the development of startups, the introduction of IT products and digital services, which is a significant driver of the further development of the digital economy and contributes to improving the quality and safety of life. It was noted that innovative business ideas and startups change traditional approaches to doing business, expand the possibilities of attracting customers and create new markets. The article defines the role of innovative entrepreneurship in the system of the digital economy. The main problems of the development of innovative entrepreneurship as a component of the digital economy were studied and possible ways of solving them were proposed. Examples of successful innovative entrepreneurship and startups in wartime conditions are presented, which are aimed at solving the urgent needs of humanity, save people's lives during the war in Ukraine, are quickly implemented, implemented and scaled. It is noted that the support of innovative business ideas by the state, business structures, and investment funds is an important prerequisite for the recovery of the modern economy, the exit from the crisis and its further sustainable development. The authors reviewed the current trends in the development of innovative business in Ukraine and offered recommendations for improvement and possible solutions to existing problems. It was noted that startups accumulate the most relevant technological and social trends, and innovative entrepreneurship as a whole changes approaches to business, creates new opportunities to attract customers and forces large companies to review their approaches to competition and providing services to their users.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, стартап, інноваційний бізнес, цифрова економіка, IT продукт.

Key words: innovative entrepreneurship, startup, innovative business, digital economy, IT product.

Вступ (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями). У зв'язку із сучасними викликами, пов'язаними із повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну у лютому 2022 року, окупацією територій, енергетичним дефіцитом, паливною кризою, падінням попиту, обмеженням фінансування, частина підприємців втратили свій бізнес. Проте, незважаючи на труднощі та кризові ситуації, більшість підприємств змогли адаптуватись та трансформуватись задля пошуку нових можливостей, використовуючи інноваційні підходи та бізнес-ідеї. Інноваційне підприємництво та цифрова економіка - це два терміни, які здавна знаходяться в центрі уваги бізнесу, наукових

досліджень та державної політики. Цифрова економіка включає в себе використання інформаційних технологій, що забезпечують швидкість, ефективність та економію в різних сферах життя. Інноваційне підприємництво - це процес створення нових ідей, технологій та продуктів, які мають значний інноваційний потенціал. важливою складовою інноваційного підприємництва є стартап проекти. Під стартапом розуміють інноваційний бізнес, що швидко стартує, впроваджується і охоплює нові ринки без значних додаткових капіталовкладень, тобто масштабується [15]. На сьогодні, стартапи є світовим трендом і одним з головних рушіїв економіки, зокрема цифрової, так як більшість інновацій у сучасному інформаційному суспільстві пов'язана із застосуванням цифрових технологій. На разі, стартапи акумулюють найактуальніші технологічні та соціальні тренди, а інноваційне підприємництво в цілому змінює підходи до бізнесу, створює нові ринки та змушує великі компанії переглянути свої підходи до конкуренції і співпраці зі своїми клієнтами. Саме тому дослідження стану, тенденцій та перспектив інноваційного підприємництва в аспекті розвитку цифрової економіки є важливою та актуальною тематикою наукових доробок [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження підтверджують те, що інноваційне підприємництво є важливим чинником та рушієм розвитку цифрової економіки. Впровадження цифрових технологій дозволяє підприємствам зменшувати витрати, розробляти нові продукти і послуги, підвищувати конкурентоспроможність та реагувати на зміни в галузі. Інновації, в свою чергу, сприяють покращенню ефективності бізнесу та послуг, якості та зручності їх надання, оптимізації бізнес процесів і т.ін. Інноваційні бізнес проекти або стартапи швидко орієнтуються на нагальні проблеми людства і сприяють їх найшвидшому і найефективнішому вирішенню. Тому ці питання постають у багатьох дослідженнях як українських, так і зарубіжних [1-3, 5,6, 8-12].

Так, дослідження Міжнародного валютного фонду (МВФ) «The Rise of Digital Money» (2019) вказує на те, що інновації у цифровій економіці дозволяють зменшити витрати на обслуговування та зробити платіжні операції швидшими та зручнішими для клієнтів [1]. Це можливо завдяки впровадженню нових технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект.

У дослідженні «The Global Innovation Index 2021» від Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIV) відзначається, що інноваційні підприємства, які використовують цифрові технології, мають більші шанси на успіх на ринку. Такі підприємства можуть більш ефективно використовувати дані, розробляти нові продукти та послуги, швидше реагувати на зміни в галузі, що дозволяє їм збільшувати свою конкурентоспроможність [2].

Дослідження McKinsey & Company «Strategy for a digital world» (2021) вказує на те, що малий та середній бізнес, який використовує цифрові технології, може отримати значну конкурентну перевагу. Однак, у багатьох країнах існують перешкоди для впровадження цифрових технологій, такі як недостатня інфраструктура та недостатня освіченість з цифрових технологій [3]. Згідно з Національною економічною стратегією на період до 2030 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 [4], одними із основних стратегічних завдань є ефективна цифрова сервісна держава та розвиток цифрової економіки. Саме дослідженню сучасних тенденцій та перспектив розвитку інноваційного підприємництва в системі цифрової економіки присвячена ця стаття.

Мета статті (постановка завдання). Метою даної роботи є дослідити і проаналізувати проблеми розвитку інноваційного підприємництва в умовах цифрової економіки; запропонувати рішення відповідно до потреб підприємців, які створюють інноваційний бізнес з огляду на сучасні виклики та реалії військового часу в Україні.

Викладення основного матеріалу. Інноваційне підприємництво дає змогу створювати нові технології та продукти, які забезпечують ефективність та конкурентність на ринку. Інноваційне підприємництво в цифровій економіці має свої особливості та характеристики. Основні з них – це швидкість та гнучкість реагування на зміни в ринкових умовах та технологіях, зосередження на створенні інноваційних продуктів та сервісів, активне використання інформаційних технологій та діджиталізація процесів.

В Україні проявами інноваційного підприємництва є активний стартап рух та діджиталізація бізнес-процесів задля масштабування послуг та залучення нових ринків і користувачів.

Цифрові інновації найчастіше зустрічаються в ІТ-сфері, котра стала рушієм українського експорту під час війни. За даними Національного Банку України обсяг експорту комп'ютерних послуг за перше півріччя 2022 року становить 3,74 млрд доларів США, що на 23% більше ніж за аналогічний період попереднього року. (рис. 1) [3].

Рисунок 1. Обсяг експорту комп'ютерних послуг (млрд дол) [3].

Згідно даним сервісу StartupBlink та Глобальному звіту про стартап екосистему 2022 року Україна посіла 50 місце у рейтингу серед 100 країн світу та 30 місце – серед європейських країн. Внаслідок війни позиції України знизились на 16 місць у порівнянні з 2021 роком (рис. 2).

Проте, незважаючи на труднощі ведення бізнесу в умовах війни, кризи та збройної агресії з боку РФ, українці продовжують працювати над створенням стартапів, чому активно сприяє уряд. Так, Міністерство цифрової трансформації спільно з Фондом розвитку інновацій та українським інтернет-виданням AIN.UA запустили платформу «Кабінет стартапів України» для розвитку технологічних ініціатив. Завдяки такому нововведенню, стартапери отримали можливість пітчити (презентувати за 1 хвилину під час підйому у ліфті) свої Military tech-розробки напряму представникам Кабміну, а саме, Міністру цифрових трансформацій Михайлу Федорову та головному редактору AIN.UA Іллі Кабачинському [7]. Це один з яскравих прикладів сприяння держави роз-

витку сфери стартап руху в Україні та підтримки інновацій для пришвидшення нашої перемоги у війні з рф.

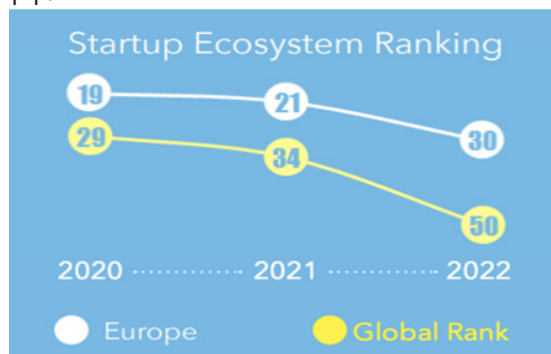

Рисунок 2. Рейтинг стартап екосистеми України у Глобальному звіті Startup Ecosystem Report 2022 [6].

За результатами дослідження Polish-Ukrainian Startup Bridge, більшість українських стартапів (64%) працюють глобально, 13% респондентів націлені виключно на закордонні ринки (рис 3) [13]. Вимушена релокація бізнесу та стартап команд по всьому світу, з одного боку, сповільнює реалізацію бізнес ідей, а з іншого, надає шанс стартаперам краще дослідити малознайомі ринки, ближче познайомитися з потенційними партнерами, що дозволяє сформувати мережі необхідних контактів, які є цінними для ведення успішного бізнесу і можуть знадобитися українським підприємцям також після нашої перемоги.

Scope of start-up activity

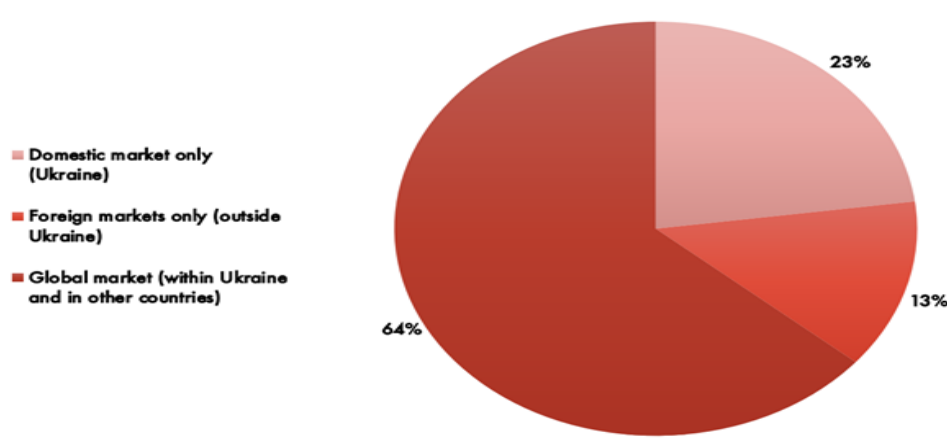

Рисунок 3. Розподіл ринків діяльності стартапів [13].

Можна навести багато прикладів стартапів військового часу, які вирішують нагальні потреби людей та допомагають рятувати життя. На сьогоднішній день українські військові на передовій користуються новітніми розробками: всюдихідні електробайки від компаній ELEEK та Delfast, виготовлені спеціально для потреб ЗСУ, програми для управління військами та артилерією - «Кропива», «Броня» «Арта», система ситуаційної обізнаності (ССО) Delta, котра збирає розвіддані з різних джерел - розвідка супутників, радіоперехоплення та навіть ССО НАТО, павербанки від стартапу Atmosphere, які досягають потужності у 200 000 mAh, що перевищує потужність звичайних зарядних девайсів у 20 разів, військовий український месенджер MilChat, що надійно зашифровує інформацію під час обміну повідомленнями, трансляції геопозиції або позначення тактичної обстановки [14]. Безперечно затребуваними на сьогодні є сфери стартап розробок такі, як Miltech, Healthtech, Fintech, Edtech

Однак, потрібно зазначити, що сучасне інноваційне підприємництво зіткнулося з рядом складних проблем. Одна з основних завад - це брак інвестицій, пов'язаний з війною та економічною кризою. Недостатність фінансових ресурсів, нестабільна економічна ситуація в країні, наслідки війни та збройної агресії зі сторони росії, загрози критичній інфраструктурі та кібербезпеці - все це уповільнює розвиток як стартап екосистеми, так і цифрової економіки в цілому.

Іншою проблемою є високий рівень конкуренції на ринку цифрових продуктів та сервісів. Завдяки низьким бар'єрам до входу на ринок та швидкому розвитку технологій, нові гравці можуть легко з'являтися та конкурувати зі старими гравцями, що вимагає від інноваційних підприємств постійного вдосконалення та збільшення свого інноваційного потенціалу. Також однією з проблем є недостатня кількість кваліфікованих фахівців у галузі інформаційних технологій, що ускладнює процеси розробки та впровадження інноваційних продуктів та сервісів.

Для підвищення рівня розвитку інноваційного підприємництва в умовах цифрової економіки, на думку авторів, доцільно розглянути можливості для реалізації ряду наступних заходів:

- забезпечити достатню кількість інвестицій та підтримку з боку держави задля розвитку інноваційного бізнесу;
- сприяти активному залученню зарубіжних інвестицій та грантових програм підтримки та реалізації стартапів;
- спростити умови кредитування та створити систему пільг для створення інноваційних підприємств та інноваційного бізнесу;
- надалі розвивати систему освіти та підготовки кваліфікованих фахівців у галузі інформаційних технологій;
- розширювати співпрацю між інноваційними підприємствами та іншими гравцями ринку, що дозволить збільшити інноваційний потенціал та конкурентоспроможність інноваційних підприємств;
- розвивати інфраструктуру для розробки та тестування інноваційних продуктів та сервісів, що дозволить зменшити витрати на розробку та випробування нових рішень;
- стимулювати інноваційну діяльність та збільшення інноваційного потенціалу підприємств шляхом надання фінансової підтримки, створення інноваційних центрів, організації конференцій та інших заходів;

• сприяти залученню висококваліфікованих фахівців з-за кордону, що дозволить збільшити інноваційний потенціал та конкурентоспроможність інноваційних підприємств.

Висновки. У цифрову епоху інноваційне підприємництво стає ключовим фактором розвитку економіки. Цифрова трансформація суспільства потребує нових підходів до розвитку інноваційного підприємництва, що дозволить досягти конкурентоспроможності та успішності на ринку цифрових продуктів та сервісів.

У статті розглянуто особливості та сучасні тенденції інноваційного підприємництва в умовах цифрової економіки та його вплив на розвиток економіки в цілому. Також вивчені сучасні виклики та загрози в реаліях військового часу, що впливають на розвиток інноваційного підприємництва та запропоновані рекомендації щодо їх можливого вирішення та покращення стану стартап екосистеми в Україні.

Отже, успішний розвиток інноваційного підприємництва в цифровій економіці дозволить створити нові робочі місця та збільшити стабільність економіки в цілому. У зв'язку з цим, важливо продовжувати дослідження та впроваджувати нові технології для підвищення інноваційного потенціалу підприємств. Держава повинна активно сприяти розвитку інноваційного підприємництва шляхом створення сприятливих умов та надання підтримки інноваційному бізнесу і стартапам.

Розвиток інноваційного підприємництва повинен бути пріоритетним напрямком діяльності для держави, бізнесу, університетів та науково-дослідних установ задля підвищення конкурентоспроможності та успішності на ринку продуктів та сервісів.

1. Adrian, T., & Mancini-Griffoli, T. (2019). The Rise of Digital Money. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2019/05/20/The-Rise-of-Digital-Money-47097>; 2. WIPO (2021). Global Innovation Index 2021: Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. Geneva: World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf; 3. Blackburn S., Galvin J., Laura L., & Williams E. Strategy for a digital world. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/strategy-for-a-digital-world>; 4. Кабінет Міністрів України. Постанова від 03 березня 2021 р. №179 про затвердження Національної економічної стратегії до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>; 5. IT Ukraine Association. Експортна ІТ-індустрія продовжує підтримувати економіку України. URL: <https://itukraine.org.ua/eksportna-it-galuz-prodovzhuє-pidtrimuvati-ekonomiku-ukraini.htm>; 6. Global Startup Ecosystem Index 2022. StartupBlink. URL: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport>; 7. Прес-офіс Міністерства цифрової трансформації України. Кабінет Стартапів України: українські miltech-стартапи запитчили інноваційні продукти Михайлу Федорову. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/kabinet-startapiv-ukraini-ukrainski-miltech-startapi-zapitchili-innovatsiyini-produkti-mikhaylu-fedorovu>; 8. Колодінська Я.О., Склярєнко О.В., Ніколаєвський О.Ю. Практичні аспекти розробки інноваційних бізнес ідей з використанням цифрових сервісів / Журнал «Економіка і управління» №4. 2022 С.53-60; 9. Тимур Ворона. Стартап на мільйон: як українці заробляють статки на технологіях. Видавництво: "Наш Формат" 2017. — 224 с.; 10. Боб Дорф, Стів Бленк. Священна книга стартапера. Як збудувати успішну компанію. Видавництво: "Vivat". 2018. — 512 с.; 11. Бас Беекман, Рубен Ньювенхаус. Місто стартапів — MVP-видання, 2017. — 129 с.; 12. Колодінська Я.О. Цифрові сервіси для створення MVP стартапу. / Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти. Збірник матеріалів XXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 26 листопада 2020 р. / Видавництво Європейського університету, 2020 С. 74 -76; 13. Polish-Ukrainian Startup Bridge, Ukrainian Startup Fund, Warsaw Stock Exchange. (2022)

Report: russian aggression in Ukraine: how do Ukrainian startups survive. URL: https://www.startupbridge.eu/wp-content/uploads/2022/12/PUSB-REPORT_Russian-aggression-in-Ukraine_How-do-Ukrainian-startups-survive.pdf; 14. *Сорока О.* (2022) Продавати Пентагону. 16 світових компаній, які можуть вкласти гроші в український military-tech / Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/innovations/prodavati-pentagonu-16-cvitovikh-kompaniy-yaki-mozhut-vklasti-groshi-v-ukrainskiy-military-tech-26122022-10745>; 15. Електронний ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BF>

1. *Adrian, T., & Mancini-Griffoli, T.* (2019). The Rise of Digital Money. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2019/05/20/The-Rise-of-Digital-Money-47097>; 2. WIPO (2021). Global Innovation Index 2021: Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. Geneva: World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf; 3. *Blackburn S., Galvin J., Laura L., & Williams E.* Strategy for a digital world. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/strategy-for-a-digital-world>; 4. Cabinet of Ministers of Ukraine. Resolution of March 3, 2021 No. 179 on approval of the National Economic Strategy until 2030. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>; 5. IT Ukraine Association. The export IT industry continues to support Ukraine's economy. URL: <https://itukraine.org.ua/eksportna-it-galuz-prodovzhue-pidtrimuvati-ekonomiku-ukraini.htm>; 6. Global Startup Ecosystem Index 2022. StartupBlink. URL: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport>; 7. Press office of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Cabinet of Startups of Ukraine: Ukrainian militech startups have sealed the innovative products of Mykhailo Fedorov. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/kabinet-startapiv-ukraini-ukrainski-militech-startapi-zapitchili-innovatsiyni-produkti-mikhaylu-fedorovu>; 8. *Kolodinska Y.O., Skliarenko O.V., Nikolaievskiy O.Y.* Practical aspects of developing innovative business ideas using digital services/ Journal "Economics and Management" - № 4. - 2022. - pp. 53-60.; 9. *Timur Vorona.* Startup for a million: how Ukrainians make fortunes on technology. — Publishing house: "Nash Format". - 2017. - 224 p.; 10. *Bob Dorf, Steve Blank.* The holy book of a startup. How to build a successful company. — Publishing house: "Vivat" 2018. - 512 p.; 11. *Bas Beekman, Ruben Nieuwenhaus.* City of startups - MVP edition, 2017. - 129 p.; 12. *Kolodinska Y.O.* Digital services for creating a startup MVP./ Information technologies in economics, management and business. Problems of science, practice and education. Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Internet Conference, November 26, 2020 / European University Publishing House, 2020 pp. 74-76.; 13. Polish-Ukrainian Startup Bridge, Ukrainian Startup Fund, Warsaw Stock Exchange. (2022) Report: russian aggression in Ukraine: how do Ukrainian startups survive. URL: https://www.startupbridge.eu/wp-content/uploads/2022/12/PUSB-REPORT_Russian-aggression-in-Ukraine_How-do-Ukrainian-startups-survive.pdf; 14. *Soroka O.* (2022) Selling to the Pentagon. 16 global companies that can invest in Ukrainian military-tech / Forbes Ukraine magazine. URL: <https://forbes.ua/innovations/prodavati-pentagonu-16-cvitovikh-kompaniy-yaki-mozhut-vklasti-groshi-v-ukrainskiy-military-tech-26122022-10745>; 15. Electronic resource: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BF>